

48 48

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

490

Uppt. av *Bonde Bondesson*

Anmärkingar: *Fm F. s. 45*

efter

i

För att skydda sig mot bäckhästen brukade man ofta förr rita s. k. femuddakors över dörrarna, och sådana kors kunde man för icke så länge sedan ibland få se på gamla hus.

Stundom möter man välskärten för-
skrapad till någon karl man känner,
men då ska man akta sig att hälsa
för för man det för han maket över en.

En kvinna i Engelholm mötte honom
här om året på Engelholms gata i skrapad
en en bokhållare, som hon mycket väl
kände. Men till all lycka visste hon att
han var bortrest och hälsade därför
inte eller så något. Men hon var nyfiken
nog att vända sig om och såg då att han
och en vänst sig om och stirrade efter
hennes. Hon var sen slamsig nog att tala
om mötet samma kväll och blev först
om natten så sjuk så hon trodde hon
skulle dö.

Vid samma tid bodde hos ~~gamman~~ en
ogift kvinna som hade ett späst, oöfadt
barn. Hon gick en kväll trots varms
ut på gatan och mötte en karl som hon
trodde var husvärdens och hälsade på
honom. Då hon kom in igen var hon rent
galen i huvudet och pratade över sig
hisheligt. Gamman tog då en sax som flera

490 5050

När min hustrus systers hade man
glömt sätta stål i sängen innan hon
blev kycktagen, och rätt som det
var kom en iskall hand och drog
hennes foten. Hon skrek på hjälp.
Man förstod att det var väkka-
mannen och satte dit stål.

Wigstr., II s 243

En kvinna, Glimakra en var
så oförståndig att hon, innan hon gått kyrke
eller blivit helt återställd efter sin
barsång, gick ned till en bäck för att
skölja henne. Närigenom fick necken
makt med henne, så hon jämt tyckte
sig höra den grannaste musik från
bäcken, och dit ned ville hon med makt
och våld. Hon måste läras in och
Kerlingen måste hemtas att bota
henne. Till skydd mot necken signade
han en silkeduk som han band om
hennes huvud, och den var hon sen
till sin död.

Wigstr. II s 104

Jag känner gäta en gift kvinna som Traskenfattat begär till. Hon var gift med en husar, och en natt, då mannen var borta, kom Trasken, knackade på fönstret och bad att få komma in. Det var en månlyns natt och kvinnan gick till fönstret för att se vem det var. Hon såg då en karl klädd i uniform stå utanför, men som hon visste att det ej kunde vara hennes man förstod hon lätt, att det var Trasken som påtagit sig hans sheepnad. Som hon visste, att det säkraste medlet att bli honom kvitt, är att kalla honom för något simpelt, så ropade hon: "Gå din väg, du svindlar! Därvid för han sin kos."

Wigstr II s 313

Mamsell Gustava

Hos min nabo hände det för några år sen att då hans hustru låg i barnsäng, hade de ej varit försiktiga än att backamannen fick maket att komma in i stugan. Hustrun satt just uppe igen en stund. Då kom det om natten en man in som var lik Nils i Lyckan, som då bodde därinvid, och hälsade från hennes man om hon ville komma ut en stund till mannen som väntade henne i förstugan. "Det ärendet har min man inte skickat dig med!" svarade hon strängt. Då gick han men kom om en stund tillbaka i hennes mans ^{skryms} ~~gertat~~ och sa: "Varför kom du inte när jag lät kalla dig?" Då blev hustrun rädd och väckte jersgumman och då fick backamannen ut. Senare kom mannen hem. "Är du den rätte Olav?" frågade hon. "Ja vem skulle jag ejis vara!" svarade mannen. Han talade då om vad som hänt. Han tog då ner psalmboken och satte sig att läsa i den. Sen skötes ej backamannen vidare.

Wigstr. II 182

49054.54

Somliga hustrur ä när de ligga inom kyrke så utsatta för värdamännens närvarighet, att de till skydd mot honom alltid där de gå under bar himmel bär något av mannens kläder på sig, för ~~de inte~~ ^{mer än en} har ~~samtyckt~~ ^{samtyckt} moten av honom så har trachen g makth med dem.

1 Rebhelberga en, Byärshol, i byn Skörpinge tjänte för flera år sen en piga som för var kände, som jämt var så utsatt för värdamännens närvarighet, att hon alltid gick helt och hållet karlklädd och inte ens talde att någon kallade henne vid hennes rätta namn.

Wijstr. II s 182, 183

En enka på Ustas-slätten hade varit
lättsjändig och därigenom råkat i tras-
kens våld. Det gick så långt att han
förskapad till en fin herre, mitt på
ljusa dagen kom in i hennes stuga,
lade sin hatt på bordet, och om där
var aldrig så många i stugan, la
han sig hos henne i sängen. Hon
var till slut så sjuk och eländig
att hon ej kunde sitta uppe, men tras-
ken lämnade henne inte i fred förrän
han tagit livet av henne, först
både präst och kloka gjorde
allt att mana bort styggerna.

Wigstr. II s 183

Bäckhärsten har ätra efter kvinnor som nyliken fått barn. Han förklarar sig då till skepnad av den äkta mannen och vill dela hustruns sarg. Men hur han omskapar sig, så kan han dock ej bli av med hästfoten, och på den kan hustrun skönja honom från sin verkliga man. Ser hon ej efter detta, utan låter bedraga sig av bäckhärsten, så blir hon från den dagen vilse till förståndet. - Sådana styggas besök får dock ingen barnsärghustru om ej jordsgrumman varit så vårdslös att hon tvättat hennes kläder i en bäck eller i och härf dem att torka i luften. Därigenom får bäckmannen makt att komma in.

Wiggle I. 111 Bondes.

Bäckmannen vill gerna driva slakt spel med människor, därför omskapar han sig hur han vill. En ung flicka som trolovat sig med en hygglig yngling, bekade i all tukt och ära träffas med honom ute vid en bäck. När begagnade sig bäckmannen, skapade ^{om} sig till fästmannen och träffade henne flera gånger.

Hon tyckte dock att han var annorlunda
till sinnes än fästmannen brukade vara
och yppade sitt bekymmer för föräldrarna.
De gavs råd och bad henne, att nästa
gång hon mötte den karlen, skulle hon
ställa sig vänlig mot honom och locka ut
honom hur man skyddar sig mot väckamän.
Hon lydde rådet och han talade om att den
som bar på sig

"väggasten,
pölschen,
och det vita under jorden"

kunde vara säker för honom. Hon sökte
upp en sten ur en lerlagen krusvägg, en
benskärva ur en köttkora samt en vittlock
Det bar hon på sig och därmed var det
slut med gyckel-spelet.

Wigstr. I s 136 Kbh.

Uppt. av *Bonde Bonderna*

efter

i

Anmärkingar:

Fr. F. 6 s. 43, 44

misjöhä

Ett annat utmärkande drag för bäckahästen är hans kärlekskrankhet. Ty han vill gärna ha fast i kvinnor ehuru det sällan lyckas honom. Sent en natt var en piga i Härnäs, Röstänga socken, ensam i bränneriet, sysselsatt med att bränna brännvin. Bäst som hon gick där och stökade, stod bäckahästen i dörren. Han såg ut som en vanlig människa, men i stället för den ena foten hade han en hästfot. Hans kläder voro grå till färgen. På grund av hästfoten märkte pigan strax, vem den nattlige besökaren var, och som hon inte hade lust att sällskapa med honom, tog hon hastigt en ösa kokhett vatten och slängde på honom. Då försvann han genast, ty hett vatten är ett utmärkt medel att skydda sig med mot bäckahästen. I Billinge socken finnes tvenne varianter till denna sägen.

misjöhä

5959
Bäckahästen sökes ofta ^{även med} beblanda
sig med vanliga ston och ^{kor}; därav
lida kreaturen mycket. Samma förhållande
skall det vara med götjuren; kalvar
ofta honom döfva och fulla med vatten.

Wigstr. I s 136

490

Uppt. av *Bonde Bondesson*

Anmärkingar:

Fr. Kt. 6 s. 43

efter

i

Bäckahästen anses vara mycket girig och galen efter penningar. En man skulle en mörk kväll gå hem. Han mötte då bäckahästen, och frågade om han ville lysa honom hem för en slant. Det ville bäckahästen gärna. När de kommo fram till mannens hem, stod där ett rislass utanför porten. I detta slängde mannen en slant, och bäckahästen fick fasligt besvär med att leta upp den.

En kvinna, Gråhusta, rik men snål,
skulle gå hem från någon av grannarna
och fick se bäckamannen lysa uppe i
bäckarna. "Hade jag ett sådant ljus hem
skulle jag ge sex styver!" sa hon. Hon fick
ljus ända hem, men hon var för snål att
betala bäckamannen, fast han sprang
fram och tillbaka förbi hennes fönster.
Hon lade sig och sov en stund, men
vaknade och steg ur sängen. Hon ville
inte gå ut utan ämnade stanna i köket
men när hon skulle tillbaka, klev hon
i bara linnet ut på gården utan att
veta annat än att hon var i köket.
Hon gick hela tre fjärdingsväg från
sitt hem, dämp i en torvgrav och
hittades där mällets nästa dag. Hon
drogs upp och kom till hälsan och
levde flera år sedan.

Wigstr III s 235

Kroppen i Hårabys ru 490 6262
Luggande ud

Bäckhästen är stygg att driva med folk. Han lyfte en gång min mor som i sällskap med en dräng en kväll gick över Hjortsjöps fälad. Både hon och drängen såg hjuset i bäcken. Drängen ropade "Kom och lys oss hem så ska du få prägar!" Genast kom hjuset och lyfte dem ända hem på gården, och när de lyckligt kommit in i förestugan, kastade drängen några kopparslantor på gården. Min mor sökte efter dem nästa dag men bäckhästen hade tatt dem.

På samma ort hade en annan dräng fått bäcksmannen att lysa sig, men ville narra honom på betalningen då han trodde sig i säkerhet i förestugan. Men förstun gick tvärs genom huset och i st. f. att gå in i sin kammare, gick drängen ut genom andra förestugan och blev så vilse att han kunde ej hitta hem för än vid dagis.

Wigstr. II 241

Uppt. av R. Bondesson

Anmärkningar:

Fm. Ft. 6 s. 42

efter

i Esperad, Hallaröds en

En gång klagade nämndemannens pigor över att det blev nästan intet brännvin, när de brände. Nämndemannen bad dem då hålla sig borta från bränneriet en natt. Själv laddade han sin bössa, tog den med sig samt gick ned i bränneriet. Då fick han se en liten, liten gubbe, som satt på kanten av ett mäskkar och drack av mäskan. Nämndemannen sköt då på gubben och träffade. Allt mäsk, som gubben druckit, sprutade ut åt alla håll, och det var inte litet han druckit. Det var bäckamannen, som antagit en liten gubbes skepnad för att kunna komma in och dricka av mäskan. Men efter detta vågade han sig inte mer in i bränneriet, och nämndemannen fick ha sitt brännvin i fred.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

64 64

490

Uppt. av Bonde Bondesson

Anmärkingar:

efter

Fr Fx 6 s. 42

i Hallaröds sn.

Utanför Nils Nilssons gård, likaledes i Esperöd, fanns det en damm, där bäckamannen höll till. Denne gick ibland in i bränneriet och gjorde något i mäskekaren. Det blev sedan inte något brännvin av den mäskan.

Uppt. av *Bonde Bondeson*

Anmärkningar:

efter

Vm Ft. 6 s. 44, 45

i

Bäckahästen kan också förorsaka sjukdomar hos människor. Man kan så lätt »komma ve'» honom, och om man gör det, blir man alltid sjuk, om man inte vidtager nödiga försiktighetsåtgärder. En kvinna gick en kväll från Åkarps mölla till sitt hem. När hon gått ett stycke, märkte hon, att någon gick efter henne. Det var bäckahästen, och han gick så nära henne, att han nästan höll på att trampa henne på hälarna. Han gick länge efter henne, och han sade: »Vell du gnälle härren au!» Vad detta uttryck skall betyda, är inte gott att veta. Sagēsmannen sade att det skulle betyda skynda sig, men ordens exakta betydelse kände han icke. När kvinnan kom hem, var hon sjuk, och hon måste ligga länge. Som botemedel använde hon rökelse.

*Ranga fr
msjö h*

66 66

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

Uppt. av *Bonde Bondesson*

Anmärkingar:

490

Fm Ft. 6.3.45

efter

i

En pojke i Anderstorp, Riseberga socken hade blivit förvillad av bäckamannen. Han blev konstig, och så sprang han vid än om nätterna. Man skickade då bud till gubben Grönberg i Färingtofta och talade om hur saken förhöll sig. Den kloke skickade en mängd pulver, som voro inlagda i vitt papper, med befallning att man skulle borra hål i alla dörrtrösklar i huset och lägga dessa pulver i hålen, och sedan skulle dessa tilltäppas med träpluggar. Detta skulle utföras på morgonen före soluppgången. Medlet hjälpte, och en gång berättaren träffade den sjuke, sade denne: »Ja' tror att Grönberg kan boda allteng».

H. Åsbo hst

Uppt. av T. Tuppern

Anmärkingar: An R. 3. s 168-9

efter

490

i

Att bli narrad vilse är dock inte det värsta, som kan hända en, när man kommer ut för bäckahästen. Många människor har han slagit med sjukdom, — så gick det ju t. ex. med »Rasman» i Borrbj och med Anders i den ävan berättade (första) Köpingsägnen. Och den där tröskemannen i Högestadsägnen blev ju tack vare bäckahästen döv för hela sitt liv. Ofta yttrar sig sjukdomen i lamhet. Så intygas det från Borrbj och så från Häckeberga (Bara h:d). »År 1830», berättas det från sistnämnda ställe, »skulle en bonde gå över en bäck här. Och med det samma blev han nästan alldeles lam i båda benen, så det var med stor möda han kunde släpa sig hem.» Det gick emellertid över, när han vid hemkomsten »tog fram krut och blossade över sig.» Andra åter ha fått feber och yrsel. En typisk historia därom förtäljes av den förut åberopade gamle mannen från Tomelilla. »Min mors kusin», säger han, »vistades på sin tid hos min mor. Och en kväll gick hon ut i ett ärende och skulle då passera ån. Det dröjde emellertid, innan hon kom hem, så mor blev orolig och gick ut för att se efter henne. Och då fanns hon sittande nedkrupen under en gärdsgård i närheten av åbroen. Hon sa, att hon ej vågat gå över bron, därför att hon sett en vit häst stå på bron och därifrån hoppa ner i ån. Och hon trodde nu, att hästen var kvar därborta ännu, eftersom hon ej sett honom gå därifrån. Mor fick till sist flickan med sig hem, men hon blev svårt febersjuk och var fullkomligt sinnesrubbad ett par dagar samt yrade jämt om den vita hästen och ville med våld fara ut för att se honom, när han hoppade i ån o. s. v. Flickan blev emellertid så småningom frisk igen och levde i många år efter detta. Mor för sin del trodde, att hon blifvit sjuk, emedan hon samma kväll omtalat, att hon sett bäckahästen.»

68 68

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

190

Uppt. av T. Tuperna

efter

i

Anmärkningar: fm F. 3. s. 169

att samma kväll tala om att man sett bäckhästen

Det sista är nämligen något, som man ej får göra, om man överhuvud vill slippa helskinnad från mötet med bäckhästen. Detta har föröfrigt förut antydts i den andra Köpingesägnen. Ej heller får man tända ljus samma kväll, man sett honom, ja, helst inte en gång se åt ljus, när man går hem. Allrabäst är det ju dessutom att göra som mannen i Häckeberga — blossa med krut under sig. Eller svinhår, — det duger också.

Uppt. av T. Tupervon

Anmärkingar: Fr. F. 3 s. 169

efter

i

Sövestad
lv

Ett
alldeles särskilt sätt, slutligen, att bryta bäckahästens makt be-
rättas från Sövestad:

»En smedgesäll här hade en gång fångat bäckahästan i hans järnlänk. Men bäckahästen slet av länken, — och sprang sin väg. Och sedan blev smeden konstig. Han tvingades var natt ner i smedjan att smida på en ny järnlänk. Och till slut måste han söka kloka. Den kloke läste en bön bakvänt över honom och gav honom dessutom följande råd: att aldrig låta hamma-
ren ligga på amboltet efter slutat arbete och att sätta fyrspetan i fyrhälet och sandskeden åvanpå, så att det bildade ett kors. Då skulle inte bäckahästen få makt med honom mer. — Och sedan smeden gjort så, fick han det inte heller.»

70 70

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

Uppt. av T. Tufvesson

Anmärkingar: Fr. Fr. 3. s. 168

490

efter

i

BÄCKAHÄSTEN LOCKAR FOLK VILSE. DÄR ÄR människor, som fått »gå rundt på en liten bit hela natten utan att finna rätta vägen», då de mött bäckahästen (Fräninge, Färs h:d). Och en gammal man berättar, vad som hände honom en gång, då han som ung skraddargesäll var och sydde i Gislöv (Jerrestads h:d). Det var en tämligen mörk kväll. Han och hans kamrater skulle gå upp till byn, — gården, där de arbetade, låg långt ute. »Och», säger han, »när vi kommit en liten bit utanför gården, fingo vi plötsligt se något vitt framför oss. Strax vid vägen flöt en bäck, och då vi kommo närmare den, sågo vi tydligt ett stort, snö vitt föremål stå i vattnet, — stort som en häst. Vi »stämde» och stodo en stund och tittade på det, — men det var det egna: när vi så skulle ge oss i väg igen, blevo vi inte överens om, åt vilket håll vi skulle gå. Det blev till sist ingen annan råd än att vända tillbaks till gården och ta logi där över natten. Och detta sades vara bäckahästen.»

Höbäck

2 Naken gick en gång upp ur Velanda-
gion. Då var det en piga som tog och
satte honom på en häst. Hon blev
väl liksom förvillad, för hon trodde
det var hästen. Hon harvade
med honom hela dagen. På eftermiddag-
dagen bars det dit en hökory, så
att hästen skulle få lite att äta. För
att han ej skulle behöva äta med
betslet på, gick hon stad och tog av
detta. Hästen bet då av henne armen
och spiang i ryggen så att vatten
ygde kring honom. Och då kunde han
förstå att det var näken hon harvat
med.

Naken, Myblin. (Wigle III s 118
m 37)

Tranemattes manade upp själva vattenhästen ur kärret, lade gramma och sele på honom och gjorde honom till dragare. En vår tillsade han sin piga att karva med den främmande hästen, men aldrig tillåta honom stanna och vila sig, och för alla händelser blott knyta sina förklädesband löst kring livet på sig, så förklädet lätt kunde lossna. Hon lydde, men hur hon karvade, lät hon slutligen hästen komma sig så nära, att han nappade tag i hennes förklåde och skulle farit av med henne, om ej banden lossnat så hon kunde rädda sig. Men vattenhästen för ned i kärret. Mattes brydde sig ej stort om detta, ty han kunde få upp honom när han ville, och när han hade begagnat honom, manade han ned honom i en göl som kallas Farnors höl.

Wijstr. II s 371

78

Trane - Mattes bodde i Tranetorp
i sin tid och han harvade med necken
eller vattenhästen.

Mjölte. II s 105 490

Uppt. av T. Tufvesson

Anmärkningar: Från F. 3. s. 173-4

efter

490

i

DEN ANDRA GRUPPEN AV BÄCKAHÄSTSÄGNER handlar om *bäckahästen under oket*. Här är det i sin tur människorna, som lura bäckahästen och inte som i de föregående tvärtom. Ofta sker detta till hämnd för hans skälmstycken eller tilltagsenhet. De lägga en stålmila på honom — det medlet är ofelbart att hålla honom kvar! — och tvinga honom så att gå för harven en dag, ja, till och med stanna i deras tjänst en längre tid. Och det är vanligen en hämnd som biter på den annars så omöjliga bäckahästen. Betecknande för denna sägengrupp är en historia, som berättas från Örkened (O. Göinge h.d):

»En bonde märkte en sommar, att det var morgon alltid fanns en främmande häst bland hans egna nere på betet vid ån. Han hittade därför på ett sätt att bli kvitt den objudne gästen. Han befälde sin tjänstepiga att sela¹ den främmande hästen och därefter sätta honom för en harv och harva upp en mossodling, som låg i träde alldeles invid ån. Han gav henne också nödiga förhållningsregler för avselningen. Hon skulle inte glömma att lossna förklädsbanden, innan hon började den, och det sista hon skulle ta av hästen, var huvudstolen. Pigan gjorde som hon hade blivit befalld, och hästen lät sig hanteras, som hon ville. Han visade sig även vara en rask dragare, som inte brydde sig om att 'pusta'. Hela mossodlingen var på kort tid harvad. Och så skulle hon då sela av, och naturligtvis såg hon väl till, att hon vid den följde husbondens föreskrifter. Det var också väl, ty då hon till sist tog betslet ur hästens mun, nappade denne tag i hennes förkläde och kastade sig med detta blixtnabbt ner i ån. Och hade hon inte lossat på banden, hade hon följt med, hon med. Men efter den dagen syns aldrig bäckahästen mer gå och tjuvbeta bland bondens hästar.»

Uppt. av T. Tupersson

Anmärkningar: En R. 3 s 174-5

efter

490

i

Jönköping
Fästhus

Liknande sägner gå i Degeberga (Gärs h:d), Ö. Wemmerlöf, Heinge (som vi förut sett) och Hemmeneköp. I Degeberga-sägner vet emellertid bonden till att börja med inte att det är bäckhästen, han har med att göra. Han ser två likadana hästar på betet en morgon, så lika, att han inte vet, vilken som är hans. Han tar då sitt parti och selar den ene, — men hästen springer rakt genom seldonen och försvinner med ett försmädeligt gnäggande. Då förstår ju bonden, vad den ene är för en häst och beslutar ge honom en minnesbeta. Han går hem och tar två selar och två betsel (nu med stål il), vilka han förut spottat igenom tre gånger och läst över. Och så vänder han åter och selar på på begge »ögjen» och spänner dem för harven, för hvilken han låter dem gå ända till sent på kvällen och tills svetten står som en fradga omkring dem. Och sedan frestade honom aldrig bäckhästen att köra med parhästar mer, — han var totalt försvunnen.»

Jönköping
Långavärd
Fästhus

Jönköping

I Ö. Wemmerlöf-sägner förtäljes om en piga som går och harvar ner säd — och hon skall ha »stickjed au ti midda».

Men — den ene hästen är gammal och orkar knappt gå. Och hon vet sig ingen råd. Då får hon plötsligt syn på en stor fet häst nere vid åkanten. Och hon tar mod till sig och går ner och fångar denne, som helt godvilligt följer med. Därpå tar hon selen av den gamla och lägger på den vita, vackra hästen, — och nu går det som en dans med harvningen en lång stund. Men när ett eller två harvdrag äro igen, springe plötsligt den nya hästen genom selen ner i ån, och det så det blixtrar kring hovarna på honom.

För länge tid tillbaka kom en bonde ut för bäckhästen som ville ha honom upp på sin rygg, för att sen fara ut i bäcken med mannen. Bonden var emellertid klohare än så, ty i stället för att stiga upp på hästen, kastade han en grumma på honom och så fick grumle följa mannen hem. Mannen spände honom för plozen och för tunga lass, så hästen fick bruka sina krafter, och aldrig en minut togs grumman av honom. Men en dag glömde bonden vem dragaren var och tog grumman av. Då för bäckhästen ~~av~~ som en pil och syntes ej mera där i trakten.

Wigstr. I s III

490 77⁷⁷

Alles led

1 St Olofs by hade en bonde lyckats fånga bückhärten och spände honom ensam för plogen. Den drog han som ingenting. En av näboarna gjorde mannen uppmärksam på att hästen då han fångades, hade en järnkedja kring ena foten, något som låt vara ett säkert kännetecken på hans verkliga natur, för det var han g. makt att lägga av. Näboen rådde mannen att aldrig pröva hästen till vatten, och så gick det bra med arbetet en tid. Men en dag omhades bonden öfver hästen och förde honom till än för att bada honom. Håts förwunn djuret och kort därefter dog bonden.

Wigstr III s 118
m 380

berätt i Finja en, V. Gönne

Pugen hade en gång fått sådan makt
med väckehästen, att han lade grimmor på
honon och lät honon både gå på plog, harv
och vagn liksom ett annat ök. Men ingen mer
än Pugen själv visste vad det var för en häst.
En dag bad klockaren få låna den. Det fick
han först ogärna, och till slut att ta av
grimmor. Ridten gick bra både bort och
hem men innan klockaren lämnade den
tillbaka ville han vattna och fodra den.
Han glömde varningen och tog av
grimmor. Med ett högt skriat tog väckehästen
ett litet skutt och försvann.

Wigstr. II s 195

79 7

Uppt. av *Bonde Bonderrin*

efter

i

Anmärkingar:

Fm. Ft. 6 s. 42, 43

Bäckahästen skapar sig ofta som en riktig häst. Därför har det hänt att personer tagit honom för någon av sina egna hästar, men de, som gjorde detta blevo nog upplysta om sitt misstag. Fullt medvetet ha några tagit fast honom för att använda honom som en vanlig häst. Ty det går, om man kastar en stålgrimma över honom samt håller honom med den, men så snart stål-

grimman tages bort, försvinner han. En bonde i Billinge hade på detta sätt en gång fångat bäckahästen, och använde den till att köra med. Men en gång ville en av hans bekanta låna den nye hästen för att köra till staden. Det fick han, mot löftet att ej taga av grimman. När karlen kört ett stycke, kom han till en bäck. Då stannade han för att vattna hästen. Men denne låtsade, att han icke kunde dricka, så länge grimman var på. Då tyckte karlen att det var synd om honom, och han tog grimman av. Då försvann bäckahästen i bäcken.

misjöhä

Uppt. av *Bonde Bonden*

efter

i

Anmärkingar:

Fm Ft. 6 s. 13

En bonde i Wittskövle hade likaledes tagit fast bäckahästen, och han körde med honom en hel vår. Men sedan släppte han honom. Då sa' bäckahästen: »Om ja träffar dej otvättad en maren, ska' ja' gi de' för att du har slad me'». Bonden tänkte noga på bäckahästens ord, och vågade ej gå ut någon morgon förrän han tvättat sig. Men en gång måste han likväl göra det, ty han hade inget vatten inne. Då han kom ut på gården, hörde han hur det brusade i bäcken, som flöt där nedanför, och han såg bäckahästen komma upp till sig. Det fanns inget vatten uppumpat på gården. I sin nöd kastade då bonden sitt eget vatten i händerna och tvättade sig på så sätt. Då frågade bäckahästen: »Vem ha' du lärt de au?» Bonden svarade: »De' ha' du säl lärt me'». Då märkte bäckahästen, att det ej lönade sig att söka hämnas på bonden.

Ende l

Uppt. av T. Tufvesson

Anmärkningar: Fm Fx. 3. 176

efter

i

Kats hst

I sägnen från Tolånga är denna sägen kontaminerad med den om »bäckhästen och barnen». Det börjar med den, — men bäst barnen rida bort på hästen, de narrats upp på, möta de byns girigbuk, — »boställaren» kallad, emedan han arrenderar ett kronoboställe. Han ser genast, vad slags häst de rida på och beslutar ta honom till sig, — den hästen skulle han ju aldrig behöva kosta foder på! Och ändå få ett godt arbete! Och så säger han till barnen: »Det är min häst!» och lägger en stålmla på honom och leder honom hem i stallet. Och nu blir det måntro en trevlig tid för bäckhästen. Han får varken foder eller vatten och får draga tunga lass varje dag. Han håller sig emellertid likväl kry och rask. Men efter en veckas tid far »boställaren» bort och hans dräng tar av medömkan bort milan, då han ska ge »ögjen» foder. Och så går det som i Ö. Wemmerlövs-sägnen — och ännu värre förresten. Ty med detsamma som hästen i karriär spränger bort, flyger all halm-täckningen av den ena gårdslängan. Det tillägges också, att när gubben kom hem och fick se, vad som skett, blev han så arg, att han bums avskedade drängen, »och det sades utan lön».

Uppt. av T. Tupper

Anmärkningar: In F. 3 s. 165

efter

i

Vid vissa tillfällen skapar han sig lika med andra hästar, och då antager han naturligtvis dessas utseende. Det finnes flera historier om, hur bonden förväxlat honom med någon av sina egna hästar. En bonde i Tranås (Ingelstads h:d) hände t. ex. detta, och från Heinge (Färs härad) berättar en 79-årig gubbe följande från sin mormors morfars tid: »En dimmig dag på våren någon gång på 1600-talet kom en heinge-bonde och skulle ta fatt sina två rödbrokiga hästar. Och det gjorde han, och därpå selade han dem och spände dem för harven. Där fingo de gå hela dagen, och han märkte ingenting ovanligt, — men när han på kvällen tagit av seldonen och släppte dem på gräs, så slog den ene av dem till ett latter och sprang genast ner i ån. Då begrep han, vad det varit för en häst han harvat med, och i detsamma fick han syn på sin egen häst, som helt lugnt gick och betade».

Lund
Su

Uppt. av David Arlt

Anmärkingar: Fm f. 5 s. 123

efter

i Bohuslän

Så var det en häst som var mycket körsk
av sig på land, och som gjorde sig i vattnet.

En karl lyckades fånga den där hästen
och lade sele på honom och skulle till att
köra, men det var för lite stål i selen och
för mycket trä. Därför gick det galit. Hästen
sprang vilt, och de körde ihjäl många
människor. Det var i väg till sjön. Kar-
len förlorade alltihop men räddade livet.

Uppt. av Thure Dahlgren

Anmärkningar: Rm Ft. 6 s. 16

efter

i ~~Rydbo~~ Hobbels Becked
Östra Ud, Sm

En man skulle en dag gå ut och harva på åkern. Då fick han se en främmande häst gå och beta vid dikekanterna. "Den tar jag och harvar med, så spar jag min egen", sade mannen. Sagt och gjort. Håsten drog i väg i flygande flärg, och på en förvånansvärt kort stund var hela fältet färdigt. Mannen flåsade av ansträngningen och skulle sela av, men - hästen skakade på sig, och seladonen föll till marken, varefter det egendomliga djuret rusade rätt ner mot den närliggandejön, förvann i vattnet och syntes ej mer. Då förstod mannen att det var närken han harvat med.

Uppt. av T. Tufvesson

Anmärkningar: Fr. F. 3. s. 175-6

efter

i

I Hemmeneköpsägnen är för ovanlighetens skull personen namngiven, som begagnar sig av bäckahästen. Det är en kornett Drufva,¹ som säges ha varit kunnig i trolldom. Och det är också genom »sina magiska konster» han säges ha tvingat bäckahästen att draga för harven en hel dag om våren. »Men när solen gick ner, räckte inte hans makt längre. Då sprang bäckahästen genast ut i en större 'höl', kallad 'Bokeshöl' och det med en sådan fart, att vattnet stänkte högt i luften.»

Hur bäckahästen åter under en längre tid får gå »under oket» och hur han lyckas bli fri därifrån veta till sist ett par sägner från Ö. Wemmerlöv att omtala. Den förra berättar det sålunda:

»Där var en bondgård i Ö. Wemmerlöv, där bäckahästen alltid brukade gå in och äta upp för de andra hästarna. Husbonden såg detta, och försökte fånga bäckahästen. Han försökte flera gånger, — men förgäves. Slutligen skaffade han sig en stålmla, och en lördagskväll lyckades det honom att lägga den i munnen på bäckahästen. Och så var då denne fast, Bonden tog den aldrig av honom, och på det viset höll han honom kvar i två år och hade mycken nytta av honom. Hästen arbetade också bra och 'höll hullet godt'. Men så fick bonden en dag en ny piga och gick i kyrkan på söndan utan att ha talat om för henne, hur hon skulle förhålla sig till den där hästen. Och hon kom ju ner i stallet för att 'fora'. Och då hon såg, att den ene hästen hade milan i munnen sade hon, som sant var:

¹ En kornett Drufva nämnes på 1780-talet vid Södra skånska kavalleriregementet.

»Du skall väl inte ha milan i munnen, när du äter!» Och så tog hon av milan, och — vips! flög hästen ur stallet och ner i ån och syntes sedan aldrig mer.